

OMAGIU

Cind se înfiripau în țara veche primele nuclee comuniste, noi eram bărbați în plină tinerețe și putere de muncă. Dacă n-am luat parte direct la bătăliile tinerilor revoluționari proletari, am luptat, paralel cu ei, împotriva nedreptei întocmiri a societății românești, am visat alături de ei „ceva mai bun, mai omenesc”, cum a spus Maxim Gorki.

Atitudinea noastră protestatară se vedește în publicațiile vremii, în sfidarea pe care o aduceam puternicilor zilei și unei întregi alcătuirii în care domneau afacerismul, exploatarea, abuzul, corupția și dezmățul.

Intraserăm în viața literară, în viața publică, aproape adolescenți și am fost loviți de atunci de aspectul inegalității claselor sociale, de materialismul și desfrul unora, de privațiunile celorlalți, ale celor mulți.

Începând cu ceainăriile de pe Calea Văcărești, trecind prin localul „Macedonia”, apoi prin cafenelele „Imperial” sau „High Life” de pe Podul Mogoșoaiei, ne-a fost dat să vedem, în jurul unei sobe de tuci, boema vremii, poeți ca Iuliu Săvescu și Ștefan Petică, scuiându-și singele plămînilor în batistele roșii, ziaristi cu talent literar ca Al. Antimireanu, murind și el foarte tânăr, de ftizie, după Traian Demetrescu, atîția și atîția alții.

Am văzut un ministru, devenit prim-ministru, pălmuind în Calea Victoriei pe un vardist care făcuse observații șoferului ministerial că nu respectă viteza legală. Am văzut pe prințul Nicolae trăgînd palme unui profesor universitar. Am văzut clienți ai restaurantelor centrale lovind pînă la singe chelnerul care nu le adusese crenvurștii destul de fierbinți și berea destul de rece.

Actorii ședeau cu lunile fără angajament, puțați prin provincie în turnee mizerabile. Porți închise, pretutindeni, pentru lucrătorul sau intelectualul tânăr.

Și peste toată această lume amărită, am văzut tronînd politicieni veroși, bancheri, samsari, dame voalate și camarila regală în slujba marilor corupători din

industrie și comerț, beneficiari ai edificiilor și șoselelor ridicate de stat, speculatori ai permiselor de export, intervenționiști gras retribuiți, moștenitori veseli, văduve influente. În calitate de reporter de fapte diverse, am venit în contact cu lumea centrului, a mahalalelor, pînă la gropile lui Ouatu, cu asinații ei, cu spînzurații și sinucigașii ei – o lume necăjită, terorizată de comisar, de subcomisari, de perceptorii care luau mită. Mizerie cumplită ! Copii cu burta enormă și picioarele ca niște bețe, scăldîndu-se în bălți verzui, sordide, la un loc cu bivolii, acoperiți toți, și copiii și dobitoace, de mîzgul „mătasea broaștei”. Copii uscați, bolnavi de bube dulci, de brîncă și „ducă-se pe pustii”. Părinții n-aveau unde să-i caute, fiindcă dispensarele pe care puterea populară le-a înființat în toate satele, de douăzeci de ani încoace, nu existau.

Nu existau nici case de nașteri, iar comunele cu școli erau la cîțiva kilometri de cătunul oropsit. Toate acestea le relevam în presa vremii, semănînd germenul revoltei și al urii împotriva celor ce perpetuau asemenea procedee nefaste. Mai mult, în parlament, în fața unei Camere ostile, am cerut în două ședințe consecutive, încetarea persecuțiilor muncitorești, stabilirea unor raporturi de prietenie cu Uniunea Sovietică. Am făcut aceasta mînat de aceeași chemare care m-a îndemnat să scriu necontenit împotriva politicienilor veroși, a afaceriștilor, a micilor satrapi orientali, care își băteau joc, exploatînd țara. În aceeași vreme, în taințele și prin lupta lor, comuniștii, oștenii clandestini, erau promotorii unei revoluții care nu putea să nu răbufnească într-o zi.

Se împlinesc patruzeci și cinci de ani de cînd a fost întemeiat Partidul Comunist Român. Ani cu atît mai elocvenți, cu cît azi îți dai seama de faptul că partidul reprezintă năzuințele întregului popor, că el călăuzește viața creatoare a Republicii Socialiste România și pregătește celor de miine un viitor din ce în ce mai solid, mai bogat, mai frumos.

Din perspectiva timpului, amintirile, faptele de ieri, apar cu ochii de azi, mai clare, mai grăitoare.

Iată zilele anului 1919, care ne-a găsit țara dezorganizată, pustiită ; autoritatea statului se rezuma la persecuția elementelor care urmăreau instaurarea unei ere noi, de bunăstare a poporului și de progres general. Se prăbușise țarismul, se prăbușiseră puternicele împărății, germană și habsburgică. Un suflu de revendicări proletare, de democrație și progres, de mai multă dreptate socială trecea și în țările occidentale, învingătoare dar slăbite și ele de atîtea sacrificii. Prindeau viață teoriile lui Marx și Lenin. Fața lumii se schimba.

Apăreau publicații noi, unele cu vădite tendințe socialiste. Iată, în 1919, revista „Cuvîntul liber”, al cărei prim număr se deschidea cu versurile mele, inspirate de o informație apărută în presă și care anunța „ieftinirea fisticurilor”...

Poporu-i dezbrăcat, nemulțumit,
Copiii scad, sporiră dricurile
Tutunu-i rar, făina s-a scumpit
În schimb, s-au ieftinit fisticurile.

Afacerismul singur e bogat...
Nemulțumirea crește tot mai mare,
Germanii ne-au hrănit cu sprogat
Iar aliații cu migdale-amare
Cenzură, interpuși, decrete-legi
Guvernul schimbă șiretlicurile :
– E proastă pîinea, scumpă, înțelegi ?
– Pardon, am ieftinit fisticurile !

Și totuși, ce de parveniri în drum !
Sînt mulțumiți și secolul le place.
Un singur gînd îi sperie de-acum :
Fantoma-ngrozitoare : „Pace !”
Dar pîn-atunci mai este vreme, sper
Și cumpărînd toate nimicurile
Ți-aruncă-n nas : – De ce te plîngi, monșer ?
Nu vezi ? S-au ieftinit fisticurile !

Cetatea-i plină de schilozi, eroi
Numiți pompos ai „epopeii sfinte”
Ce trec în zdrențe, palizi, printre noi,
Ducîndu-și cirja : umbre pe marminte.
Purtîndu-și cretinismul jovial
Samsari ce-și mîngîie buricurile
Visează Premiul național
Căci ei au ieftinit fisticurile !

INCHINARE

Măria ta, mai schimbă din măriri,
Mai taie mezelicurile :
În vînt plutesc ciudate prevestiri
Deși s-au ieftinit fisticurile !

Nevoia popoarelor de a-și reface viața, de a subzista, a făcut ca, în pofida unor guvernanți incapabili și necinstiți, oamenii să se pună pe treabă. Forțele latente ale națiunii se mișcau și contribuiau la îmbunătățirea situației lor materiale și morale.

Scriitorii lucrau pe capete, străduindu-se să realizeze noi opere dramatice.

În 1920, mi s-a încredințat direcția generală a teatrelor și a Teatrului Național din București. M-am pus pe treabă cu entuziasmul tinereții.

Nu e locul să pomenesc aici de cîte am făcut atunci. În cartea „Istoria Teatrului Național” a regretatului Ion Anestin sînt trecute parte din aceste realizări.

Știu că am avut de luptat cu anumite ostilități de sus și cu năravuri de mult înrădăcinate. Spectacolele se sfîrșeau pe la trei dimineața. Decorurile se puneau pe scenă în seara premierei. Unii spectatori intrau în sală după ce se ridicase cortina și deranjau pe cei care veniseră la timp.

O plagă care se întetise erau balurile. În fiecare sîmbătă seara, peste fotolii se așternea un parchet imens, care acoperea și scena. Lumea venea să danseze, să mănînce și să bea în loji, degradînd locașul lui Vasile Alecsandri, al lui B. P. Hașdeu, al lui Caragiale, Davila, Delavrancea. Am încercat să refuz sala pentru aceste baluri, dar doamnele care patronau societățile organizatoare ale zaiafeturilor de sub cupola augustă a templului Thaliei și Melpomenei se bucurau de protecția monarhică și-și exercitau abuziv atotputernicia. Zilele cele mai bune ale săptămîinii, simbetele și duminicile, erau apacurate de balurile mascate și nemascate ale protipendadei, dezorganizînd un repertoriu care începea să se desfășoare sub cele mai favorabile auspicii.

În disperare de cauză, am recurs la un mijloc radical : am vîndut, prin surpriză, teatrului Eforiei, faimosul parchet și am scăpat, astfel, Teatrul Național de pacostea balurilor.

Am mai luat o inițiativă îndrăznească, de pe urma căreia am tras destule neplăceri. Am cerut, anume, printr-o adresă trimisă cancelariei palatului regal, să ni se plătească abonamentul celor trei mari loji rezervate Curții regale, aghiotanților și doamnelor de onoare. Chiria acestor trei loji era înscrisă în buget, dar fiindcă nu fusese achitată de câțiva ani, făcea un gol destul de important în economia instituției. Cancelaria palatului refuza să achite. Am protestat, am făcut întimpinări. Pare-se că am făcut o gafă protocolară, care, la schimbarea guvernului, a adus și schimbarea directorului.

În cei doi ani de directorat și după plecarea mea au fost jucați mulți dramaturgi originali care nu văzuseră încă lumina rampei. Se relevau actori, regizori și scenografi tineri.

În vreme ce viața politică se desfășura haotic, cu șaisprezece partide care-și disputau puterea, cu schimbări de guvern vertiginoase, cu furturi de urne și năstrușnica geometrie a majorității compuse din patruzeci la sută din voturi, cu o gospodărie lamentabilă – viața artistică se desfășura fără ajutorul statului, prin darurile alese ale făuritorilor, daruri de care a dat totdeauna dovadă acest popor multinzestrat, și prin afluența din ce în ce mai mare a publicului. Talentul și inteligența poporului compensau mediocritatea, indiferența, incapacitatea autorității conducătoare.

Între aceste două războaie, s-au relevat talentele dramaturgilor, care sînt jucați și astăzi pe scenele Republicii Socialiste România: Mihail Sorbul, Mircea Ștefănescu, Tudor Mușatescu, Victor Ion Popa, G. Ciprian, Camil Petrescu, George Mihail Zamfirescu, M. Sebastian și alții, scriitori realiști satirici, care răsfrîng în opera lor racilele societății în mijlocul căreia trăiau. Aceștia le-a urmat, după al doilea conflict mondial, după 23 August 1944, o întreagă pleiadă de scriitori tineri, care oglindesc, cu talent, în dramele și comediele lor, preocupările epocii actuale.

Sînt unul dintre cei mai vîrstnici scriitori. Dar anii aceștia au adăugat muncii mele creatoare o infuzie de tinerețe, de entuziasm, pe care n-am cunoscut-o niciodată. Odată am întîlnit tineri talentați blazați prematur, uzați în lupta cu o societate strîmbă.

Azi, scrisul meu e una cu publicul mare, anonim, dar pe care îl recunosc și îl întîlnesc la fiecare pas, pe schele și pe șantiere, în uzine și birouri. Aici stă marea mea fericire și mulțumire. Mă întîlnesc deseori cu oamenii muncii la consfătuiri, conferințe, discuții... Ei sînt receptivi, avizi de cultură, parcă părtași direct la munca noastră. Partidul a creat publicul nou, care e omul nou al patriei socialiste, i-a dat posibilitatea să-și satisfacă setea de cultură.

Gălesc în tot miracolul creator din preajmă-mi o a doua tinerețe.

Și pentru toate acestea, prin scrisul și creația mea vreau să-i mulțumesc partidului, tot mai puternic, mai dîrz călăuzitor an după an.

Acad. Victor Eftimiu